...n Carolus
...rensis

Starovolscii Simonis: Oratio in obitum magnanimi herois D. Jo. Caroli Chodkiewicii.

SIMONIS STAROWOLSCI

ORATIO

In Obitum

MAGNANIMI HEROIS,

D. IO. CAROLI CHODKIEVICI

Comitis in Szkłow, Myſza, & Bychow.

PALATINI VILNENSIS,

Derpatenſis, Luboſanenſis, Veloneñ. &c.

CAPITANEI:

Supremi Magni Ducatus Lithuaniæ, & ad bellum Turcicum, Regni Poloniæ

EXERCITVVM GENERALIS

nec non terræ Liuoniæ

GVBERNATORIS.

CRACOVIÆ,

In Officina Typogr. Matthiæ Andreouienſis,

Anno Domini 1622.

ORATIO.

LAchrimas in mortuum producere, Illvstr: Principes mei, & Cives Patriȩ Nobiliſsimi, ipſa quãuis ſuadeat pietas, iubeat natura, incitet religio; ſpeciali attamen quodam afficimur dolore & mœſtitia, proſequimurq; ſingultibus & mœrore, obitus talium virorum, qui nobis aliquando, qui Patriæ vniuerſæ, qui omnibus denique Chriſtiani orbis incolis vtiles fuere. Nam ſi, quod priuatis tantùm nobis commodabat, deſiiſſe graue damnum eſt; quòd ſpes noſtras fruſtrauerit, & aliò triſtes diuertere adegerit, quantò cenſendum eſt illud, quod nuper fontis adinſtar, imò fluminis adinſtar videbatur in omnium vtilitates ebullire, ac effluere abundè, & iam iam videas exaruiſſe totum, ac defeciſſe ipſum? Iam autem bonum de natura ſua tale eſt, vt, quo maius in ſeipſum alicubi reperitur, eo quoquè pluribus modis, & ad plurium commodum fit extenſum ac diffuſiuum: Sed heu ſortem noſtrã peracerbã; diffuſiuum iſtud, quia participatiuè tantùm nobis ineſt, effuſiuum ſimul & corruptibile eſt, & quod cum vita humana cito euaneſcit: perpetuum autem nihil, niſi in eo, à quo hæc noſtra omnia, & ſoli illi

æternitas. Nos ex quo nati ſumus, non dicam mori poſſumus, ſed morimur: & omnis hora, omne momentum, ad metam illam ducit, quæ omnibus quidem aliis eſt alia, ſi tempus ſpectes, ſi verò finem, eadem; & cui naſci in hoc mundo contigit, reſtat & mori. Contigit quoq; hoc ipſum nuper & Carolo Chodkieuicio, Comiti inter Lithuaniæ Satrapas excelſarum virtutum, & cui comites illæ, non attulêre ſanè defuncto illi mortem, ſed ceſſationem tantum vitę; imo aditum fecêre, ad illam æternam beatam, & cui vni vita hæc viuit. Nam quomodo ille mori poteſt, aut interire, quem ſua præſtans, & planè Heroica virtus immortalē fecit, & probitas, conſtantia, pietas, per æthera & gentes vagatæ, cælum intulerunt, vt fiducia eſſe debeat, receptum eum ad beatas ſedes, in quibus diuina fruitur viſione, id eſt omni fælicitate: quiq; idem, vitæ & morum perpetua bonitate, quamuis ad vltimam iam penè venerat ætatem, meruerat votis noſtris, vel in ſermonibus diutiùs ſupereſſe. Atq; vtinam ſuperfuiſſet nobis, nec Patriam vniuerſam reliquiſſet in tantò mœrore & luctu; ſed quia Deo decretum aliter qui auocauit, & è turbis curiſq; eductum collocauit in quieta illa ſede, vbi nunc ſecurus miſerias noſtras ſpeculatur; ideò defunctum illum, orbati tali Imperatore, & propugnatore Patriæ tanto, lugemus quaſi iuuenem ereptum; eò magis verò, quod poſt Magnum illum Samoſcium, non fuerit in Polonia noſtra & vulgo carius aut venerabilius nomen, & temporibus hiſce turbulentis, ad frangendam Turcicæ immanitatis potentiam (abſit inuidia dicto) generoſioris ſpiritus Ductor, maioriſq; prudentiæ Imperator. Cuius ego viri laudes, ac penè diuinas virtutes, ſtatui oratione mea, non tam in auribus quàm in oculis veſtris ô Poloni mei collocare, non quòd arbitrer eas, meæ ditionis finibus includi poſſe, quæ diſſertiſsimorum virorum calamo perſtrictæ, totius iam orbis oras longè latèq; ſunt peruagatæ, ſed vt à recenti Fato illius incitem vos ad ſimiles virtutes, & recentem animi generoſitatem. Quod equidem ipſum dum nullo flore, aut gemma artis orationi meæ intermixta facio, ſpero me à veſtra omnium æquitate, vel ipſius defuncti gratia impetraturum, vt ad eam audiendam faciles aures, ſitienteſq; afferatis.

VItam Principis calamo perſtringere, aut docta oratione virtutes eius extollere, nemini credo veſtrum ô Poloni mei, dubium eſt, quàm ſit difficile; ſiquidem in talibus aliud fere vulgus, aliud viri docti, aliud Principes amant; cauteq; cuſtodiendum eſt, ne aut breuitas obſcura illis, aut diffuſio

fusio molesta istis, aut denique modus & tractatio, vtrisque, phrasis verò elegantia, & dictionis venustas, displiceat omnibus. Silere è contra, & taciturnitatis obliuione, defuncti alicuius Megistanis excelsas virtutes offuscare, quàm sit iniurium & indecorum, quàm barbarum & turpe, barbaro etiam cuique & stupidissimo est manifestũ; cũ liquidò constet, laudem mortuorum esse, quoddam quasi semen, quo viuorum virtus haberet vel succum quo vigeret, vel vim, qua æternum viueret, vt scitè Philosophus quodam in loco dixit. Sciteq; gentes vniuersæ in eorum laude, tanquam semente virtutis spargenda, extruunt pyramides alijs, alijs figunt obeliscos, nonnullis texunt panægyricos, aut pompas instituunt, aut demum faces accendunt, vt videatur loqui, non tam cadauer mortem, quàm triumphus vitam. Maximè autem prisci illi Athenienses hac in parte religiosi fuére, nimisque anxiè apud se custodiêre, ne miles aliquis in acie occisus, illaudatus sepulturæ mandaretur, sed priùs à Duce belli, ornatus elogiis in corona exercitûs, suis commilitonibus, imò posthumantibus omnibus, propugnandæ Patriæ proponeretur exemplum. Ducem verò ipsum si eum fortè in acie aut bello occũbere contigisset (nam domi defunctum alius mos laudationis prosequebatur) laudabat ille, qui vel maximus

maximus habebatur in Patria honore, vel doctissimus inter ciues, & rotundo ore. Cadauer autem ipsum, ad tumulum vsque, sequebantur cum Senatu cohortes militum vniuersæ, & cyppo cum pompa inclusum, Epitaphio decorabant pro meritis honorificentissimo, atque statua desuper affabre constructa, vt virtutis suæ non in auribus tantùm, verùm in oculis quoque esset apud posteros perpetuum monumentum. Idem mutuatum ab illis obseruarũt & veteres illi Romani, apud quos eã ob causam præcipuè celebria illa Rostra instituta fuére. Idem postea secutæ & Christianæ gentes vniuersæ; dissimili quamuis genere ceremoniarum, simili attamen laudationis. Quæ licet Rhetoribus omnibus in scribenda panegyri sit communis, vt maximam rationem generis habendam esse censeant; ego tamen putarem, lituram me inspersurum & labem virtuti Caroli nostri, si ei ex gente laudem emẽdicarem, & Patris Auique nomina, tanquam extrema pigmenta adpingerem; nam hi Carolo nostro dederunt, vt sit sanguine nobilis, à Carolo autem acceperunt, vt audiant Heróés & fama illustres; licet & ipsi dignitate Senatoria, bellicisque laudibus fuerĩt clari. Nam auus suus Vilnensis Castellani titulũ gesserat, Pater vero Samogitiæ Toparcha fuerat: ille Tartaris cæsis, iste Liuonibus profligatis, verque

vero Mo-

ero Moſcho toties oppreſſo clarus in patria ſua. Quid patrui, auunculi, aui materni, atque alij cognati ſui? Omnes Palatini, omnes Caſtellani, diſtrictuum Præfecti, aut arcium Capitanei fuêre, & ſinguli ſingulis Senatoriæ dignitatis titulis inſigniti. Vnde non eſt mirum, & noſtrum quoque Carolum à tali arbore, tam felicem & florentem virtute atque honoribus ramum fuiſſe. Cuius vitam, mores, res præclare geſtas, orationis nitore ſatis terſo, ingenijque acumine planè diuino, cum ab alijs illuſtratas ſciam, non ero minutus in eius extrema pueritia, educatione liberali, indole pulchra, & moribus Heroicis deſcribendis. Vnam modo tangam peregrinationem illius, cum ætate adultior, oras Chriſtianas quaſuis, & populos politiores obijſſet præcipuè Italiæ vrbes, in quibus id totum continetur, quicquid elegantiarum in toto alio orbe reperitur: quod ipſum fecit, non vt hauriret voluptates liquidius, ſed vt ad Patriæ commodum prudentiæ fructus colligeret vberius; maximè militaris calliditatis & artis, cum probe intelligeret, poſſe Troiæ, id eſt domi naſci Hectores, ſed non poſſe niſi foris fieri Vliſſes. Atq; idcirco libatis tantùm aut modo in limine ſalutatis amœnioribus locis illis Melitæ potiùs inter ſacræ militiæ profeſſores commorari maluit, quàm inter Sybaritas aliquos deliteſcere aut le-

aut lenocinari. Inde in Gallias illas feroces, & ex antiquo bellica virtute inclytos Belgas profectus, generoſiores quodammodò Spiritus ab aſpectu & affatu illuſtrium illorum Ducum, Albani, Parmenſis, Auraici, Mauricij, concepit: atque mox nauali arte illuſtres Luſitanos, ductandis Ordinibus præſtãtes Anglos, iaculandi peritia celebres Scotos, atq; metandis caſtris, expugnandiſque vrbibus, toti orbi notos Hiſpanos adijt: atque iterum Patria ac parentibus reuiſis, fortes in acie Hungaros, & infractos bellorum aſsidua mole Germanos. A quibus ſingulis, vti linguæ peritiam, quantum ſatis fuerat, didicerat, ita ſingulas virtutes tanquã gemmas prætioſiſsimas in vſum & commodum Patriæ ſuæ aſportârat: & ab Italis prudentiam, ab Hiſpanis prouidentiam, à Gallis facilitatem, ab Anglis iudicandi modum, à Germanis autem grauitatem didicerat. Quæ ſingula, priuſquam in Magiſtratu velut ſpecula poſitus, ſuis ciuibus declaraſſet, haud ingloriũ virtutis ſpecimen exhibuit, in bello olim Valachico, contra animoſum illum bellatorem Michaelem Moldauiæ Vaiuodam, ſub magno militię Magiſtro Io. Zamoſcio, aliquot lectiſsimas cohortes, cum fratre Alexandro, ductando. Quod ipſum credo fecit ei gradum ad maiores dignitates in Patria, & gratiam Principis, qui ſcius regnandi & prudens,

dens, duces belli non sorte aut ambitione, sed vir
tute eligere consueuit, quod omnis omnium spes
in Rep. à talibus illis pendeat. Idcirco & Carolum
nostrum prudentem, & iudicio iam maturum, Cā-
pestrem magni Ducatus Lithuaniæ, Ducem, ab eo
tempore renunciauit, & industrio illi Duci Nico-
lao Radiuillo, supremo exercituum Generali, col-
legam adiunxit, vt cum prudenti illo & longa tra-
ctatione armorum edocto, accurata pariter, & ve-
geta consilia profligandi hostis faceret, qui ferox
tum & elatus Regno Sueciæ per fraudem & dolum
Regi nostro hæreditario successori erepto, etiam
Liuoniæ transmarinas oras, per vim inuadere ausus
est, Itaque Polemarchus renunciatus, Præfectu-
risque Lubosanensi atque Velonen. ornatus, su-
scepit lubens iniunctum sibi onus quo præclaram
Famliæ suæ dignitatē tuebatur, inueniebatq; noua
arte modos, quibus sibi, vt ex authoritate timorem,
sic ex authoritatis vsu apud ciues & milites cōcilia-
ret amorem. Nāq; sciebat gloriosum esse patriæ pro-
desse, cuius amore, atq; famæ, fecit vti decuit, &
tullit vti debuit, ea omnia libens, quæ fieri à viro bo-
no & forti ac prudēti Imperatore aliquis exoptasset.
Et quantā in arduis rebus obeundis animi magnitu-
dinem, quantam in Liuonia tuenda industriam
quantāq; in consilio capiendo prudentiam semper
præ se

præ se tulerit, vel illa sola post alias pugnā, quàm
Supremus post obitum Ducis Radiuilli, exercituum
Generalis, & Samogitiæ Toparcha renunciatus,
cum Carolo Sudermano ad Kircholmum commi-
serat, ita loquitur, vt illo die, non tam cum hosti-
bus felicissimè collata signa esse dicātur, quàm suæ
in Deum pietatis, & Dei in illum amoris, toti orbi
clarissima sublata signa esse putentur. Quid ad
Volmariam, Reualiam, Dunamundum, Cochen-
hausum, Rigam, atque alias Dinastyæ illius vrbes,
aut arces, iisdem hostibus, terra mariq; superatis &
profligatis? Quid pacato Curlandiæ Ducatu, euer-
sisq; conatibus rebellium? Quid sedato ciuilis tu-
multus furore, retardatisq; seditiosorum in piam
optimorum congregationem nefariis conatibus?
Nam cum in rebus humanis illud maximum sit,
æquis partibus cum hostibus conserta manu dimi-
care, quanta illius felicitas, imò audacia & fortitu-
do dicetur, qui semper minore manu vincere con-
sueuerat, qui cum tribus aut quatuor millibus suo-
rum, numerosissimis etiam hostiū exercitibus sese
opponere non dubitabat: atq; ita procedebat, con-
tra quosuis Suedici illius Tyranni conatus, vt breui
omnibus illius viribus attritis & profligatis, videre-
mus Liuoniam. Gotticis illis manibus miserè dilace-
ratā, & pestifero Lutheri exhausto veneno penè ex-
tinctam

tinctam, iterum septis Lithuaniæ inclusam, in eius gremio tanquam in portu delituisse. Huc huc enim spectabant illius cogitationes, huc studia, huc curæ vt quam laudem maiores sui, in tuenda Satrapia illa à crudelitate Mosci obtinuerant, eam ille à Sudermani Ducis tyrannide vindicatam, non solùm nobis integram conseruaret, sed sartam etiam tectamq; transmitteret vsq; ad posteros. Igitur auctus pro meritis à Rege Derpatensi Præfectuta, atq; paulò post, sublato è viuis Illustri illo Duce Radiuillo, Hierosolymitana peregrinatione claro, Vilnensis Palatini titulo, atq; terræ Liuoniæ Gubernatoris, decoratus, &si in tota sua vita, omnia ea fortitudine gesserit, & ea prudentia digesserit, vt non tam vitæ, quàm gloriæ confecisse curriculum videatur; singulari quodam attamen modo, suam in re bellica industriam exhibuit, defenso toties Smolensco à numerosissimis Moscorũ obsidentium viribus, vix aliquot cohortibus suorum; deuastatoq; vniuerso fere Imperio illorum ita, vt cum Serenissimum Principem Wladislaum ad oppugnandam Metropolim eorum capiendumq; principatum vniuersum, deduceret, pacem quam toties fisi suæ potentiæ perfidi violauerant, redimere tractu Cerniechouiensi, & Seueriensi Ducatu, vix tentata fortuna cogerentur, nobis verò Carolum, imò Europeis omnibus; virum

virum multi vsus, summi Iudicij, ac pacis belliq; artibus ęquipolentẽ ex eo declararent, magis autem quod vtraq; hæc simul, rarenter in vnum coincidãt; & enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace; alium toga, sed non & arma honestarunt. At Comiti nostro Chodkieuicio, ex vtroque vna laudum & famę gloriosus contigit concentus, & quę alios diuisa beatos fecerunt, nostro collecta obuenerunt. Quod sanè ipsum eò magis in eo eluxit, cum Turcicus Cęsar, cęsis cum Duce Zolkieuio anno superiore in Valachia nostris, bellum nobis, omnium quę post natos homines gesta sunt, odio immanissimum, re maximum, euentu periculosissimum, nulla prouocatus iniuria indixisset, immisissetq; in Podoliam & Russię terras tot myriadas Scytharum deuastantium cuncta, qui excursione miserabilem in modum Leopolim Socaliam & Pręmisliam vsq; facta, heu dolor innumerabiles hominum nostrorum veluti pecorum greges, deduxerunt in seruitutem, quantam nullę hactenus litterę Græcæ illę aut Latinæ expresserint grauiorem: verteruntq; in circumiacenti vicinia passim Christi templa in stabula, altaria in pręsepia, loca Deo dicata in fœdę libidinis propudia, omnia sacra in profana. Cum inquam ad tale bellum propulsandum, vlciscendasq; iniurias tantas, ac frangendam

potentiam

potentiam, quam Asia & Africa, imò Europæ quo-
ǭue pars penè bona vix, ac ne vix terminauit, Dux
inter nos quęreretur, non alius inueniri potuit, qui
meliùs & Stratagēmate Turcam, & viribus Partum
frangere sciret & debilitare, quàm Carolus noster
Chodkieuicius, ille ille animorum plenus, & non
moralium modò Heroicarumǭ; virtutum suarum
constans, sed pie Catholicus etiam, & ad conteren-
dos impuros ac impios Musulmanos deuotus & re-
ligiosus Princeps & cui ita fidenti, sēper in pericu-
lis Numen astitit propitium. Iam autem numinis
fauor, hominum robore longè potior est: & con-
scientia Principis bona, non spes modò exercitibus
ad vincendum alit, verum etiam illis maximum de-
cus parit. Cum ergo esset Carolus noster, & ętate
prouectior, & canicie venerandus, & sanguine no-
bilis, & armorum peritissimus, ad bellum Tur-
cicum, à Serenissimo Rege nostro, quemadmo-
dum olim Theodosius ad bellum Africanum ab
Imperatore Valentiniano, ab omnibus populi
nostri ordinibus, & toto Senatu vnanimiter
fuit electus: quam electionem, quamuis contra pa-
trię leges aut consuetudines facta fuerit, quę prohi-
bent omnino Polonum in Lithuania, Lithua-
num verò in Polonia, honores quosuis ambire;
nihilominùs & ipse gratam, & vniuersa Regni no-
bilitas

bilitas ratam habuit; quia arduam necessitatem
vidit. Sed pręuidit & ipse difficultatem, vti in re
noua & graui, idǭ; ipsum clariori certè acie vidit,
quàm qui Magistratus refugiunt: ita tamen totus
ardebat patrię amore, vt huius difficultatis, volue-
rit potius subire periculum, quàm subterfugere o-
nus; maluеritǭ; videri magnanimus, dum in seni-
li ętate, & iam fatiscente, scintillam generosi spiri-
tùs declararet, quàm dum sequeretur torpidum sen-
sûs motum, abiectus & vilis. Itaque valetudinari-
us licet, in castra ramen venit, exercitus lustra-
uit, Tyram traiecit, atǭ; eductis alacriter in aciem
suis copiis, Osmanum Cęsarem, cum Tauricano
Principe Geta, & infinita multitudine Othomani-
genarum venientem, lętus expectauit, primumǭ;
cum eo pręlio feliciter commisit adeò, vt loco e-
tiam tum cesserint crudeles illi & impuri Macho-
metani, nec aperto in posterum Marte, aut de sum-
ma belli decertare ausi fuerint.. Fecit idem sępiùs,
quamuis morbo ingrauescente, totus iam langui-
dus & imbecillus, ad prælium nihilominus Domini
accinctus, & illius ipsius gratia vltra solitum
vegetus qui iam iam moribundus videbatur, con-
tra gentes illas ferociter insurgentes, arma occepit,
& contra pecudem illam Asianam Deo rebellem &
contumacem, castra tum nostra summa vi oppugnā-
tem co-

tem copias eduxit, celeriter instruxit, & sole in vesperam inclinato, quatuor modo cum signis suorũ cum hoste conflixit, quem & profligauit. Sed heu fortunæ inconstantiam, & nostrum in tanta felicitate infortuniũ: vexilliferum & aquilam in eo prælio amisit, seu veriùs pennam aquilæ Aquilonis: nã Regni Polonici nostri, alba aquila, insigne est, illius autem signum ala aquilæ nigræ fuit, quæ volabat velociter, per æthera & gentes famã Regis sui propagando; quæ peruolabat Tirionem, Moscorum crudelitati, Suecorum furori, & Turcarum immanitati sese obijciendo; & quæ subuolabat cælum, alta cogitando semper, magnifica faciendo, & omnes actiones suas in perpetuitatis finem, velut aquila radios oculorum suorum, in solem serenum, dirigendo. Quod ipsum, viuente adhuc ipso, loquebatur fama per orbem vniuersum sparsa, loquebatur pectus instructum à prudẽtia, loquebatur demum ingenij & iudicij oculus purus & acer, quo statim vno obtutu videbat in alicuius & vultu quod amaret, & oratione quod reprehenderet, vt æquè eius inde & amaretur mansuetudo, & timeretur seueritas; si tamen seueritas posit dici, corruptæ castrorum disciplinæ instauratio, qui aliâs natura humanissimus erat; verum quoties in publicum exibat, explicuerat que frontem, manum, vocem, semper te-

per te-

per texerat animum, edoctus à Georgio Basta, atq; Comite de Mansfelt, Germanici in Hungaria exercitûs contra eundem Turcam, Ducibus; vt facilè quisque peccans intelligeret se correctum, non despectum, & ipsum finxisse non exeruisse iram. Vidimus itaquæ ipsum in puniendo iudicem, non vindicem, censorem, non tyrannum, & certè omnia perfectum; si, quam tonante voce peccantes puniebat, tam facili aure, audiret purgantes. Sed ô imbecillitatem: ô spes nostras fallaces: quis harum virtutum cursum, huius cursus vitam, huius vitæ filum abrupit medium, illi tam cito, nobis tam infeliciter, vt cũ maximè nobis Duce opus esset, Dux nobis Carolus necessitate succumberet Fatali; dum ad persequendum hostem, prosequendamque victoriam, viris fortibus & industrijs qui incitarent & præirent, maximè indigeremus, ille vnicus noster, ex omnibus Regni proceribus ad id electus, Parcis inuidentibus occumberet. Cuius equidem intempestiui obitus, non principalis modò planetæ defectus in cælo signum fuit, sed in terris quoque, amissum in vltimo illo certamine ipsius signum, certissimum præsagium, quo vt omine malo generosus ille spiritus, & nusquam vinci suetus, ab illo die perculsus, mox in grauiorem incidit morbum, rebusque suis vti virum prudentem decuit, pulchrè

ac pru-

ac prudenter dispositis, & Sacramentis Christianis ritu solemni perceptis, spiritum in arcem Hotimēsem delatus sensim emisit, & à quo eum habuit, eidem Deo cōmisit. In arcem inquā quæ cum aliorū multorum Ducum labores consumpsisset, multorum Heroum mortes numerasset, infinitorumque Daciam posſidere conantium, cæpta frustrata esset tandem nostri quoq; Chodkieuicij morte, ac Turcici Imperatoris, Scythicique Chani aduentu, nobilitata extitit. Ast ô Carole Chodkieuici, charissime Litchuaniæ tuæ fili, si iis te virtutum insignibus non honestasset Deus, vt & propter generis claritatem, qua splendebas, & fortitudinem, qua bella gesseras, & prudentiam, qua pacis negocia nectebas, & iustitiam, quà tibi Liuones tuos atque Lithuanos obstrinxeras, tamen hoc vnico tuæ in Patriam propensionis, testimonio, quòd senio & morbo confectus, longissimam à domo tua expeditionem susceperis, & cum tam potenti Tyranno longe inferioribus copijs decertare ausus fueris, & quòd proximum Fato cum te cerneres, in castris & Patriæ defensione potiùs, quam in Patria & pace mori malueris; ea gloria floreres, quam nulla tēporis circumscriptio metietur, & ea virtutis fama vigeres, quam ipsa immortalitas excipiet, seu potius, quæ ipsam immortalitatem exhauriet. Et quidem ô

dem ô Poloni mei, stetisset profectò adhuc nostra Troia, si non cecidisset noster Priamus, id est; non eneruatum esset tam citò robur exercitûs nostri, si Carolus non mortuus fuisset nobis; non fuissemus passi tantam nuperrimam, vastationem Patriæ, si eius consiliis administratum fuisset, vniuersum bellum: nec tam facilè non satis tuta pace Otthomanica irretiri potuissent Principes nostri, si ille non abijsset tam cito à nobis. Sed cecidit nobis Carolus heu sortem nostram peracerbam, cecidit ille, per quem stetit Liuonibus iustitia, Lithuanis decor, Polonis nitor, cunctisque septemtrionalibus ornamentum: & quem cuncti ereptum, ingentibus lachrymis non minus quàm parentem defleuimus animoque vt oues consternati pastorem amissū plorauimus; & singuli nobiles sordidati suum ductorem & Palatinum, Liuones in squallore iacentes, suum Gubernatorem, plebeij lachrymis perfusi suum patronum & tutorem, stipendiarij luctu squallentes suum Imperatorem omnes denique ex omnibus Regni Poloniæ Dynastys ad hoc sacrum bellum congregati, suum Dictatorem extinctum his, aut non dissimilibus vocibus prosequebātur. Carole Princeps, quid nos deseris in medio hostiū relictos? quid non de defendendis nobis atq; Patria tua cogitas? quid non propulsas impugnantem

gnantem Musulmanũ? quid non occidis insultantem Scytham? quid iaces? quid non cogitas quo pacto nos de faucibus huius cruentæ belluæ ereptos incolumes reducas ad proprios penates? en Turca naturæ suæ immanitate efferatus, & insito quodam Christiani nominis sed nescio an non magis incl yti Polonici seminis odio inflãmatus, iam insanire, furere, agros depopulari, templa depeculari incipiet? En Scytha crudelis phalangibus suis emissis, liberos nostros, parentes, fratres, sorores, in ęternã seruitutẽ rapiet & abducet? Sed quid hoc? etiã lues illa pestifera ex orco comitata, nimirum perduelles Suedi sui regni proferendi incredibili desiderio flagrantes, & victorię per te toties ab illis reportatæ vindictam acerrimè imminere incipient? Iamq; & Moschi de tuo obitu certiores facti, fœdus nuper sancitum ex templo disrumpent? & Cerniechouienses Seuerienseśq; Rusi per te impositũ iugum protinus excutient? Quid nosmetipsi; te proculdubio moderatore amisso, nullo facinore forti edito, inglorii domum abibimus, & tumultuabimus; Egregiam verò laudem! Quid igitur non prouides? quid non perpendis talia? cur non misereris nostri, qui totam victorię spem, in te, post Deum, solo repositam habuimus, & per te inclarescere si votis fortuna fauisset, voluimus. Ehem quomodo nunc

do nunc frustrati sumus? Abite, inquit, abite, & Deo hęc disponenti committite, atque tempori iam cedite, ęternum illud Numen potens valensq; est meliora de vobis: me autem alia in Fata properantem, purum à corruptibilibus hisce atq; quietum, rogo abire sinite, atq; simul cum Serenissimo Rege vestro, Patria vniuersa, fratre meo charissimo dulcissima coniuge, cumq; omnibus amicis & consanguineis meis, ęternum valete. Sed vale & tu quoq; Carole charissime, atq; vltimum à nobis salue, qui vt salue esset nobis, toties te pręsentissimis periculis immersisti: salue, qui salutis nostrę signum Crucem Domini à blasphemiis & ignominia infidelium vindicaturus, tuæ salutis dispendium, in glorioso opere hoc feliciter subiisti. Vale qui valetudine propria postposita, ad extremum vsq; spiritum, nostram valetudinem & salutem procurasti, & iam iam in limine Fati positus, generale consilium de conseruando exercitu, propulsandisq; hostibus vltimum celebrasti, nec iam quiens amplius loqui, aut loquentes audire, hanc extremam vocem, testem tui in nos, & patriam, amoris, cum gemitu edidisti. *Consulite ipsi de vobis, quia ego iam amplius non possum.* Quasi dicere voluisses, antea, mea solius cura fuit de vobis, nunc iam singuli de vobismet curate, quia ego ad illa perennia & quieta iam è turbis hi-

bis hi-

bis hisce vestris & tumultibus euocatus. Vos am-
plius non visurus abeo. Atq; ita abiit, postridie eius
diei quo concionem illam celebrauit, & humanę
felicitatis satur, ad cælestem illam atq; ęternam Fe-
lix & Beatvs euolauit. Nam quomodo eum fe-
licem non dicam aut beatum, qui omnia ea quę
apud nos summa & votiua sunt, supra vota etiam
habere visus est, & iis quę ad beatitudinem asse-
quendam spectant, tota vita religiosè actis, honori-
bus insuper, diuitiis, ac fama bona ita abundauit,
vt si adhuc diutiùs nobiscum fuisset, credo felici-
or fore nequaquam iam exoptasset. Etsi Themisto-
clis sententiam examinabimus, qui felicitatem hu-
manam in natalium splendore ponebat, virum in-
quiens ignobili stirpe ortum, non videri esse obli-
gatum, vt virtute & fama clarus nitatur euadere;
nam virtutes & res gestæ Maiorum, stimuli sunt, qui-
bus ad res magnas excitantur posteri. En Carolus
noster primaria è nobilitate, imò summis è summa-
tibus Lithuaniæ, vt supra diximus, & exteris etiam
non suatibus modo notum est, Samogitiæ Dyna-
stis prognatus, hac in parte felicissimus erat. Si Si-
monidem sequemur, qui fælicitatem in eo posuit,
si quis gratia apud ciues valeat (quæ enim potest
esse iucũditas vitæ sublatis amicitiis) Carolum no-
strum felicissimum dicemus, quia præter ciues su-
os,qu

os, qui eũm supra solitum & legem tantis honori-
bus in summum vsque euexerant, vt maioribus in
Polonia titulis, præter Regiam dignitatem, nemo
vsquam ornatus fuisse legatur, hoc est qui Poloni-
cis simul & Magni Ducatus Lithuaniæ exerciti-
bus præsit. Qui quidem in tantum etiam externo-
rum Principum gratia pollebat, vt virtutes illius
admirati, Herculem eum Lithuanicum dixerint,
inscripserintq; viri docti, viuentem adhuc in Acta
Æternitatis. Si verò Euripidem audiemus, qui in
coniuge venusta felicitatem esse putauit: Carolum
nostrum & hîc quoq; felicem reperiemus, qui bi-
nis nuptiis peractis, non amicitias modò cum fa-
miliis præstantioribus feliciter contraxerat, sed
clientelas & diuitias etiam ingentes comparaue-
rat. Primamq; coniugem Nicolai Melecij, e-
xercituum Regni Poloniæ Generalis filiam, le-
ctissimam fæminam in matrimonium acceperat.
Alteram Alexandri Palatini Wolchiniæ, Ducis in
Ostrog & Iaroslaw, filiam hæredem, virginem
prudentem & venustam, vxorem sibi duxerat: &
quod ad fælicitatem maximùm censeas, ad pieta-
tem & virtutem vtramq; pariter instructam. Veris-
simè enim, qui coniugem & virtute & forma præ-
stantem nactus est, nihil habet amplius, quod in vi-
ta desideret. Quod si verò Sophoclis sententiam

ample-

amplectamur, qui in prole generosa felicitatem húmanam ponebat, miseriam eius qui liberis caret omnes ærumnas longè superare affirmans. Summa enim fælicitas est honore & opibus in hac vita affluere, & postquam satis illis vsus sis, filios hæredes relinquere. Non exsortem hac quoq; sorte Carolum nostrum fuisse videmus, qui binis è Melecia liberis susceptis, fructus matrimonij satis se percepisse putauit, Et cu m Hieronymus gnatus fatorum sæuitia quindecennalis adhuc ereptus sibi esset, è secundis nuptiis hęredem virtutum & possessionum relinquere maximopere exoptabat, superstite licet filia Illustris. Sapiehæ Aulę Magni Ducatuss Lithuanię Marschalco in matrimonium elocata; & quę nunc tanto progenitore orbata, acerbissimè deflet, solam se Carolinam progeniem superesse. Sin verò Chrisippum audiemus, qui in extruendis splendidis ędificiis, haud firmo ductus argumento, humanam felicitatem ponebat; hominum affirmans nullum relinquentium sui monimentum, vitam mortemq; nihil à bestiarum vita aut morte differre, clara verò & splendida ędificia, nihil esse quam immortales animorum nobilium pręcones, vti & Cæsarum Romanorum nonnemo, qui herba parietaria fuit appellatus, existimauit. Nec tamen abs re sanè, quatenus enim nobis, denegatum diu

viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. Quod itidem & Carolum nostrum animo suo impressisse, testantur tum sacra tum profana ędificia splendidè à se extructa: illa, in monasteriis, Fratrum Min. de Obseruantia Cretingę. Fratrum Canonicorum Regularium Bychouię, Patrumq; Societatis Iesu in Samogitia: ista, in reformatione arcis Bychouiensis, in munitione arcis Lachouiciensis, in instauratione parietinarum Sklouiensium, Derpatensium, Myssę & aliarum. Sed videamus, quid etiam de felicitate sentiat ex antiquis illis Archita, is enim summam beatitudinem in eo ponebat, si quis prelio victor euaderet, quod eius sit victis leges dare, opima spoliorum colligere, & quod animis generosis ęternitatisq; genium habentibus exoptatissimum, esse in oculis omnium, in oculis posteritatis. Pulchrè, & ad mentem fortium virorum, qui hoc ipsum intendunt, cum pericula subeunt grauissima, vt posteri, & qui nondum nati sunt, cum nascentur, benè de nobis loquantur. Prout loquemur & nos de Carolo nostro Chodkieuicio tot victorijs, tot triumphis ornato, loqueturq; subsequens ætas, atque ipsa æternitas, opera illius & labores mirata; maximè quod nulli licet perpetua aut diuturna fortuna fuerit, illi se tamen semper obsequentem, semperq; benignā

exhibuerit, & cum se aliam in alijs præbuerit illi, in victoriis nihilominus obtinendis, constantissimam ad tumulum vsque, vt iure non Syracusano modo illi Regi Fortunæ ipsius alumno appellato, audeas eum comparare, sed Carolis etiam ipsis, felicibus illis & triumphatoribus inclytis Magno atq; Quinto appelatis, in tã exigua sorte, cum tam ingenti fortuna adnumerare, Quod si denique Antistenẽ audiamus, qui in fama etiam post mortem superstite felicitatem statuit. Magnam eam & perfectam vidimus Carolo nostro dum viueret fuisse, & talem sane, vt etiam ad hostium aures deueniret, qui querebant ex captiuis nostris clade superiore acquisitis, num adhuc frueretur aura, & num vegetus animo esset. Longeq; adhuc maior illa erit, cum iã ille ipse desiit esse, quia nunc primùm à morte cuiusque incipit esse, & cum æuo ipso augetur atque crescit. Hincque illud est, quod parui viro cordato æstimanda mors sit, si superstitem reliquerit virtutũ ac rerum gestarum famam, quod illa multas hominum ætates superet, & non in vno aliquo loco permaneat, sed totius orbis angulos adimpleat. Verũenimuerò, si quem inter fortunæ turbines esse in hoc mundo felicem audemus dicere, solus ille nobis talis erit, qui probitate, constantia, ac pietate ornatus fuerit: nam sola hæc tantum perfectũ hominem

minem

minẽ faciunt, feceruntq; nostra ætate Carolũ Chodkieuicium talem, virum ab aureo æuo, & prisca virtute, ob quam singuli eum mirabamur tantum, coluimus & suspiciebamus: & cui, vti ostendimus oratione, dum esset ô Poloni mei vobiscum, per omnia Felici & Beato ad æternam illam Beatitudinem & Felicitatem, nil amplius deesse videtur, nisi vt Grati laborum ipsius, apprecemini abeunti à vobis REQVIEM SEMPITERNAM.

DIXI.

EPITAPHIVM.

D. O. M.

PIISQVE MANIBVS
MAGNANIMI HEROIS.

D. IO. CAROLI CHODKIEVICI, PALATINI VILNENSIS, COMITIS IN SZKLOW, MYSZA, & BYCHOW: DERPATENSIS, VELONEN. LVBOSANEN. &c. &c. CAPITANEI. SVPREMI MAGNI DVCATVS LITHWANIÆ, & AD BELLVM TVRCICVM, ETIAM REGNI POLONIÆ EXERCITVVM GENERALIS, NECNON TERRÆ LIVONIÆ GVBERNATORIS: VIRI PIETATE IN DEVM, AMORE IN PATRIAM, OBSEQVIO IN AMICOS, & LIBERALITATE IN OMNES HVMANITATEQ. EXIMII. PACE & BELLO CLARISSIMI. ET QVEM SOLVM OB CONSERVATAM AD SEVERIORIS DISCIPLINÆ CALCVLVM CASTRENSEM

FORMAM

FORMAM. DEVICTVM TOTIES HÆRETICVM SVEDVM. OPPRESSVM SCHISMATICVM MOSCHVM. TERRITVM IMPVRVM SCYTHAM. REPVLSVMQ. IMMANEM TVRCAM, & OMNI DENIQVE METV LIBERATAM PATRIAM, IVRE FELICIBVS ILLIS CAROLIS, MAGNO ATQ. QVINTO ADNVMERES. FELICIORĒ VEL EO IPSO QVOD IN CASTRIS & LABORIBVS PRO REPVB. CHRISTIANA VITAM POSVERIT. ID EST, RELIGIONI DONAVERIT. TV QVI LEGIS APPRECERE QVIETEM DEFVNCTO, ATQ. SIMVL DISCE, QVOMODO VANVM SIT CONFIDERE IN PRINCIPIBVS & FILIIS HOMINVM.

In Sarcophagum.

Bellator fortis, iacet hac sub mole Carolvs
Chodkiewicz, *Ductor Militiæ armipotens.*
Quem Dacus extimuit crudus Mauorte, Gethesq́;
Qui Moschos cecidit, vastaq́; regna tulit.
Eripuit dextra firmatus ab hoste Livones
Sacrilego, turmas pressit Othomanicas.
Exanimis iacet heu Fatis sublatus iniquis!
Quem Turca haud poterat sternere, Parca necat.

M. Matth. Bvczkowski.

Aliud

Tela Sudermani qui sæpiùs irrita feci,
Moschos ferre iugum, vertere terga Scythas.
Qui non extimui Turcarum Cæsaris iram
Victus ab infesta morte repente cado.

M. Nicolai Zorawski.

16